

Sisäministeriö, pelastusosasto
pelastusosasto.sm@gov.fi

Viite: PELANK 10.10.2023

Lausunto sisäministeriölle Pelastustoimen palvelut ja talouden tila 2023 -selvityksen luonnoksesta

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua sisäministeriön selvityksestä pelastustoimen palveluista ja talouden tilasta 2023. Selvitys on varsin kattava ja antaa kuvan hyvinvointialueiden pelastustoimen palveluista ja talouden näkymistä sekä kustannuskehityksen että laskennallisen rahoituksen osalta. Ongelmallista on, että **siirtyneet kustannukset sekä laskennallinen rahoitus** koko hyvinvointialuerahoituksessa eivät vastaa toisiaan.

Sekä nyt lausuttavana olevassa selvityksessä että jo aiemmin julkaistuissa aluehallintoviraston alueellisessa ja kansallisessa arvioissa on esille tuotu myös sellaisia kohtia, joiden voidaan arvioida olevan **julkisuuslain 24.1 § kohdan 8 mukaan salassa pidettäviä**, eli koskevat onnettomuuksiin tai poikkeusoloihin varautumista, väestönsuojelua ja tiedon antaminen niistä saattaa vahingoittaa tai vaarantaa turvallisuutta tai sen kehittämistä, väestönsuojelun toteuttamista ja poikkeusoloihin varautumista. Näiden tietojen julkaisua tulee tarkoin harkita.

Ensimmäinen näkemys liittyy **aikatauluun**, eli lausunto on pyydetty toimittamaan viimeistään 25.11.2023. Tämä on aivan liian myöhäinen ajankohta selvityksen valmistumiselle ottaen huomioon, että Länsi-Uudenmaan neuvottelu ministeriöiden kanssa on määritelty tapahtuvaksi 22.11.2023.

Käytännössä selvitys koskee vuotta 2022, eli aikaa ennen pelastustoimen järjestämistä vastuuun siirtymistä hyvinvointialueille

ja ei siten ole kaikilta osin relevantti arvio nykyisestä tilasta. Otsikossa puhutaan pelastustoimen palveluista ja talouden tilasta, mutta asiakirjassa ei ole otettu merkittävästi kantaa muuhun kuin hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla oleviin palveluihin ja jätetty varsin vähälle valtionhallinnon palvelujen kuvaaminen, sisäministeriön pelastusosasto, aluehallintovirastot ja pelastusopisto. **Otsikkoa tulee muuttaa tai selvitystä täydentää.**

Selvityksessä on ansiokkaasti kiinnitetty huomiota, että lähipalvelujen tuottaminen ja riskejä vastaavan palvelutason turvaaminen myös tulevaisuudessa edellyttää riittäviä resursseja. Tämä ei kuitenkaan kovin hyvin näy hyvinvointialueille osoitettavassa rahoituksessa.

Kohdassa 2.1.3. käsiteltäessä palveluiden yhdenvertaista toteutumista pelastustoimen osalta, on kiinnitetty erityistä huomiota pelastustoiminnan toimintavalmiusaikaan, mutta vähemmälle on jäänyt yleisesti turvallisuuden taso, onnettomuuksien ehkäisyn toimenpiteet ja kokonaisvaltainen suorituskyky ja toimintavalmius. Esimerkiksi I-luokan riskialueen tavoitettavuudessa tavoiteajan mediaani ylittyy Länsi-Uudellamaalla kolmella sekunnin sadasosalla, herää kysymys onko tämä ylitys merkittävä? Yhteenvedossa todetaan, että tarkasteltaessa toimintavalmiusaika voidaan alueellisista riskiruutujen jakauman eroista huolimatta arvioida, että valtakunnallisesti **pelastustoimen palveluiden** saatavuus toteutuu yhdenvertaisesti. Yksittäisenä tekijänä pelastustoimen palveluiden saatavuutta ei voida arvioida pelkästään pelastustoiminnan toimintavalmiusajan perusteella.

Kohdan 2.1.4 yhteenvedossa on todettu, että pelastustoimen palvelujen suunnittelu riskejä vastaavasti voidaan todeta olevan verrattain hyvin toteutettu päivittäisten onnettomuuksien osalta. Mutta **häiriötilanteiden ja poikkeusolojen** riskianalyyysien laatimisessa on alueilla huomattavia puutteita.

Tilanne on valtaosin seurausta pitkään jatkuneesta väestönsuojeluun ja väestönsuojeluun varautumisen resurssivajeesta. Havainto on oikeansuuntainen ja tämä tulee ottaa huomioon rahoituspohjan määrittelyssä koskien koko hyvinvointialuerahoitusta osana **kansallista kokonaisturvallisuutta**.

Kohdan 2.2.2. toimenpiteissä on todettu **pelastustoimen toimintavalmiuden** parantamisen edellyttämän 1 000 uuden pelastajan kouluttamiseksi pelustusalan eläköitymispoistuma huomioiden vastataan valtakunnallisen koulutusjärjestelmän puitteissa vuoteen 2030 mennessä. Tarkoitettaneen **pelastustoiminnan** toimintavalmiusaikapuuotteiden korjaamista. Lisäksi on todettava, että pelastajien saatavuuden lisäksi on haasteita myös muun henkilöstön saatavuudessa.

Kohdan 2.2.3. henkilöstöressurssien laskennassa on otettava huomioon, että esitetyt jakaumat eivät ole staattisia, vaan henkilöstön työpanosta suunnataan tilanteen mukaisesti, missä on kulloinkin tarvetta. Esimerkiksi pelastuslaitoksella lähes koko henkilöstö tekee osaltaan myös **onnettomuuksien ehkäisytyötä ja osana työtehtäviään varautumiseen liittyvää työtä**.

Pelastustoimen toimialasidonnaisten järjestelmien ylläpito ja kehittäminen edellyttävät pelastusviranomaisuutta. Selvitys osoittaa, että henkilöstöressurssitilanne pelastustoimen ICT:n osalta on heikko, mikä on riski **pelastustoimen digitaalisten palveluiden** kehittämiselle ja hyödyntämiselle jatkossa. Erityisesti hallinnon turvallisuusverkon palvelujen osalta, ei hyvinvointialueen muu ICT-henkilöstö pysty käytännössä tukemaan pelastustoimen palvelujen käyttöä.

Kohdan 2.2. yhteenvedossa on todettu, että ammattitaitoisen pelastushenkilöstön riittävä määrä varmistaa pelastuspalveluiden tuottamisen koko Suomessa. Jo tällä

hetkellä **henkilöstöresurssitilanne on kriittinen**. Tämä on tilanne myös Länsi-Uudellamaalla.

Onnettomuuksien ehkäisystä kohdassa 2.3.2. todetaan toimenpiteistä mm. **onnettomuuksien ehkäisyn tietojärjestelmän ja sähköisen asioinnin käyttöönotolla** tuetaan onnettomuuksien ehkäisyn tiedonhallinnan kehittämisen tavoitteita ja mahdollistetaan yhtenäisen asiakasrajapinnan huomioonottaminen. Esitetty toimenpide on merkittävä ja tulee saattaa mahdollisimman pian siihen tilaan, että voidaan ottaa tuotantokäyttöön, kuitenkin sellaisena, että tuo lisäarvo verrattaessa nykyisin käytössä oleviin ratkaisuihin. Jo nyt hyvinvointialueilla on painetta luoda omia digitaalisia palvelupolkuja ja nämä tulee olla huomioon otettuna kansallisia ratkaisuja tehtäessä.

Kohdan 2.3.3. yhteenvedossa todetaan, että aluehallintoviraston mukaan **asuin- ja vapaa-ajankiinteistöjen valvonta** on riittämätöntä. Lisättäessä valvontaresursseja on arvioitava riskiperusteisesti, missä saadaan parasta vaikuttavuutta ja kategorisesti asuin- ja vapaa-ajankiinteistöjen osalta itsearviointiin verrattuna on vaikea nähdä merkittävää parantumista pienellä panostuksella.

Kohdassa 2.4.2. todetaan, että pelastustoimen valtakunnallinen ensivastetoiminnan valmius ja osaaminen mahdollistavat monipuolisen synergian pelastustoimen ja ensihoitopalvelun kesken. Pelastustoimen ja ensihoidon tiivis yhteistyö ja moniammatillinen osaaminen voidaan hyödyntää tehokkaimmin, kun samoilla voimavaroilla, asemaverkostolla, tiloissa ja hankinnoilla voidaan tuottaa kustannustehokkaammat ja laajemmat pelastustoimen ja ensihoidon palvelut kuin jos ne tuotettaisiin erikseen. **Ensihoidon synergian ja rahoituksen sovittaminen** Uudellamaalla on erityinen haaste, koska Uudenmaan erillislain perusteella järjestämisvastuu on HUS-yhtymällä. Käytännössä kenttätoiminnan palveluja tuottavat

hyvinvointialuiden ja Helsingin pelastuslaitos. Tätä rahoitusmallia olisi syytä arvioida siten, että hyvinvointialue ja HUS-yhtymä voisivat sopia järjestämisestä ja hyvinvointialue pystyisi itse arvioimaan rahoituksen kanavoinnin ensihoitoon.

Kohdan 2.4.3. yhteenvedossa pelastustoiminnan valmiudesta todetaan mm. pelastushenkilöstön ikääntyminen ja fyysisen toimintakyvyn aleneminen vaikeuttavat toimintavalmiuden ylläpitämistä etenkin vaativien pelastustehtävien osalta. Pelastustoimen ympäristövahinkojen torjuntavalmiuden tasossa on niin ikään puutteita useilla hyvinvointialueilla. Havainto on merkittävä ja kokonaisuudessaan kansallisesti tulee pohtia, miten varmistetaan pelastustoiminnan **valmius ja riittävä kyvykkyys erityisesti merellisissä ympäristövahingoissa** rahoituksellisesti.

Alueellisen ja valtakunnallisen valmiuden ja

varautumisen tavoitteena on mahdollisimman hyvin yhteen sovitettu varautuminen hyvinvointialueella. Hyvinvointialue huolehtii alueen riskien arvioinnin säännöllisestä päivittämisestä ja huolehtii tunnistettuja riskejä vastaavasti varautumisestaan.

Kohdan 2.5. yhteenvedossa on tuotu esille merkittävänä havaintoina, **väestönsuojeluun varautumisen resurssointi on kokonaisuudessaan reilusti alimitoitettu**, mikä heijastuu kaikkeen toimintaan. Iso osa lakisääteisistä tehtävistä väestönsuojeluun varautumisessa on suurimmassa osassa alueita vaiheessa ja joillakin alueilla jotkin osa-alueet ovat kokonaan tekemättä.

Merkittävällä osalla alueita ole **voimassa olevia sopimuksia kuntien varautumisen tukemisesta**, jossa sovittaisiin kuntien varautumisen tukemisesta. Sopimuksilla varmistetaan tuesta syntyvien kustannusten kohdentuminen kunnille alueen pelastustoimen sijaan. Vain kolmasosa alueista on suunnitellut **toiminnan organisoitumisen ja johtamisen sodan aikana**.

Kohdassa 2.8.5. kuviossa 9 on hahmoteltu pelastustoimen taseinvestointeja. Todellisuudessa hyvinvointialueen alijäämäisen tilinpäätöksen ja talouden näkymien perusteella Länsi-Uudellamaalla ei tultane saavuttamaan kuviossa esitettyä investointitasoa, talousarviokäsittely on tässä vaiheessa tosin vielä kesken.

Kohdassa 3.1. arvioitaessa asukaslukukohtaisia kustannuksia, olisi hyvä tuoda näkyviin analyysiä, mistä erot mahdollisesti johtuvat (kuvio 14). Kuvion 18 lukuarvoja tarkasteltaessa, herää kysymys, ovatko tiedot kerätty samoin perustein.

Kohdassa 4.3. arvioitaessa palvelutarpeen kasvua, on nostettu esille asukasmäärän kasvu. Kuitenkin on havaittavissa, että pelkkä asukasmäärä ei kerro palvelutarvetta. Osittain myös tehtävät vähentyneet, vaikka asukasmäärä kasvaa, eri-ikäiset ja muuten eri väestöryhmät aiheuttavat erilaista palvelutarvetta, ja erilaisia tarpeita myös onnettomuuksien ehkäisylle.

Toimenpide-ehdotuksissa kohdassa 5.1 on tuotu esille, että henkilöstöresurssit ovat riittävät ja henkilöstö on osaavaa ja voi hyvin. Tarvetta on arvioida myös sitä, mikä on tarkoituksenmukainen tapa käyttää henkilöstöä.

PL 33, 02033 LÄNSI-UUDENMAAN HYVINVOINTIALUE

PB 33, 02033 VÄSTRA NYLANDS VÄLFÄRDSOMRÅDE

luvn.fi